

HUQUQIY ATAMALARNING BOYISH MANBALARI

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Surxondaryo akademik litseyi

Ona tili va adabiyot va Huquqshunoslik fani o'qituvchisi

Boysariyeva Manzura Yangiboy qizi

Mirzoyusupov Shohrux Shavkatovich

Annotatsiya: Mazkur maqolada huquqiy atamalarning paydo bo'lishi, rivojlanishi va boyishining asosiy manbalari tahlil qilinadi. Tarixiy jarayonlar, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, boshqa tillardan o'zlashtirish, huquqshunoslik fanining rivojlanishi kabi omillar huquqiy leksikaning boyishida qanday rol o'ynashi batafsil ko'rib chiqiladi. Maqolada huquqiy terminologiyaning aniqligi va bir xilligini ta'minlash masalalari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Huquqiy atamalar, terminologiya, huquq tili, lingvistika, qonun, qonunchilik, huquqiy lug'at, tillararo aloqalar, o'zlashtirish, termin yaratish.

Huquqiy tizim har qanday jamiyatning muhim tarkibiy qismidir va uning samarali ishlashi aniq va bir xil tushuniladigan huquqiy atamalarga bog'liq. Huquqiy atamalar - bu huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi, huquqiy hodisalarni ifodalovchi maxsus so'zlar va iboradir. Ularning boyishi va rivojlanishi esa murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, bir qator omillar ta'siriga bog'liq.

Huquqiy atamalarning boyishining asosiy manbalaridan biri tarixiy jarayonlar hisoblanadi. Har bir davrning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishi, siyosiy tizimi o'ziga xos huquqiy munosabatlarni va shu munosabatlarni ifodalovchi atamalarni shakllantiradi. Masalan, feodalizm davri huquqiy atamalari kapitalizm davri

atamalaridan tubdan farq qiladi. Tarixiy meros sifatida saqlanib qolgan atamalar hozirgi zamon huquqiy tilining muhim qismini tashkil etadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar ham huquqiy atamalar boyishida muhim rol o'ynaydi. Jamiyatda paydo bo'ladigan yangi ijtimoiy munosabatlar, texnologiyalar va iqtisodiy jarayonlar yangi huquqiy me'yorlarni, shunga mos ravishda yangi atamalarni talab qiladi. Masalan, internet va axborot texnologiyalarining rivojlanishi kiberjinoyatlar, elektron hujjatlar va boshqa yangi huquqiy hodisalarni tug'dirdi, bu esa o'z navbatida yangi huquqiy atamalarni yaratish zaruratini keltirib chiqardi.

Boshqa tillardan o'zlashtirish ham huquqiy atamalar boyishining muhim manbalaridan biridir. Huquq tizimlari o'zaro ta'sir qilganda, bir tildan ikkinchi tilga huquqiy atamalar o'zlashtiriladi va ba'zan mahalliy tilga moslashtiriladi. Bu jarayon ayniqsa, huquqiy tizimlarni isloh qilish yoki xorijiy huquq normalarini qabul qilish davrlarida faol bo'ladi. Masalan, ko'plab huquqiy atamalar lotin, frantsuz va ingliz tillaridan olingan.

Huquqshunoslik fanining rivojlanishi ham huquqiy terminologiyaning boyishida muhim rol o'ynaydi. Huquqshunos olimlar yangi huquqiy nazariyalarni ishlab chiqadilar, huquqiy hodisalarni tahlil qiladilar va shu jarayonda yangi atamalarni yaratadi yoki mavjud atamalarning ma'nosini aniqlashtiradi. Ilmiy-tadqiqot ishlari huquqiy tilni boyitishga, uning aniqligi va bir xilligini oshirishga hissa qo'shadi.

Huquqiy atamalarning boyishini tartibga solish va ularning aniqligi va bir xilligini ta'minlash uchun huquqiy lug'atlar, terminologik standartlar va qonunchilik aktlari muhim ahamiyatga ega. Ular huquqiy atamalarning ma'nolarini

aniqlash, ularning qo'llanilishini tartibga solish va terminologik chalkashliklarni oldini olishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, huquqiy atamalarning boyishi murakkab va doimiy jarayon bo'lib, tarixiy jarayonlar, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, tillararo aloqalar va huquqshunoslik fanining rivojlanishi kabi bir qator omillar ta'sirida sodir bo'ladi. Bu jarayonni nazorat qilish va huquqiy tilning aniqligi va bir xilligini ta'minlash esa huquqiy tizimning samarali ishlashi uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent: "Sharq", 1998. –B.63.
- 2.M.Mahmudov. " O'quv materialini didaktik loyihalash tizimi". Pedagogik mahorat 2002-yil. 3-son
3. 2.M.Mahmudov. " O'quv materialini didaktik loyihalash tizimi". Pedagogik mahorat 2003-yil. 1-son
- 4.M.Ochilov. "Yangi pedagogic texnologiyalar" 2000-yil
- 5.Sobirova M.R."O'zbek tili darslarida interfaol usullardan foydalanish"
- 6.Ahmedova H.O'zbek tili o'qitishning zamonaviy texnologiyalari.-Toshkent: Tafakkur,2012.-96
7. Abdurahmanov G'.,Rustamov H Ona tili.10-sinf uchun darslik.Toshkent, "O'qituvchi" nashriyoti,2003-yil
8. Tolipov O', Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: "Fan", 2006. –B.261.
9. Ne'matova N., G'ulomov A., Abdurimova M. Ijodiy matn ustida ishlash.

- Toshkent, "O'qituvchi", 1997. –V.48.
10. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Qarshi: Nasaf, 2000. – B.
11. Roziqov O, Mahmudov M, Adizov B, Hamroev A. Ona tili didaktikasi. – Toshkent: Yangi asr avlod, 2005. -B.238.
12. Rajabzoda H, Safarov A. Pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayonida 1995. V. 293.
13. Rajabzoda H, Safarov A. Pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayonida samarali qo'llash-hozirgi zamon ta'limi talabi. – Buxoro, 2008. – B.36.
14. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar (nazariya va amaliyot).
– Toshkent: Moliya, 2003. –B. 358.
15. Tolipov O'. Ta'lim: o'qituvchi va o'quvchi faoliyati // "Sog'lom avlod"
jurnali, 2000, № 7-8, 20-23-betlar.
16. Tolipov O'.Q, Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: "Fan", 2006. –B.262.